

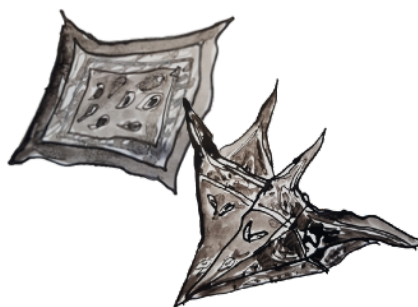
Encyklopedi Sill, järn, krut, människor & socker - No.2: Skagerrak x Molyne's Estate

Abeng och Conch är blåsinstrument i form av horn som används i bland annat Karibien. En Abeng görs av ett kohorn och har använts av Marooner på Jamaica sedan slaveriet. Marooner är ättlingar till frigivna eller förrymda slavar som bildade byar i bergstrakterna i mittre delen av ön. Namnet Abeng betyder just djurhorn eller blåsinstrument på Tiwi som talas av Akan folket i dagens Ghana. En Conch är en trumpet gjord av snäckskal. I Karibien används vanligen skal från Queen Conch en snigelart som är vanlig i vattnen runt öarna. Under slaveriet hade hornen flera användningsområden. De användes som en symbol för att kalla slavar till socker fälten och som musikinstrument vid festligheter. Hornen användes även som kommunikationsmetod vid uppror för att sprida kodade meddelanden mellan plantager och av Maroonernas egna armé för att skicka signaler mellan byar. Idag har hornen genom den senare användningen blivit en symbol för frihet och motstånd inom populärkultur och konst.

Bandana eller snusnäsduk är ett fyrkantigt tyg med paisleymönster i bomull, siden eller en blandning av dem båda med ursprung i Sydostasien. Tyget med det lokala namnet bāndhnū, exporterades tillsammans med andra blocktryckta tyger från Indien av Holländska Ostindiska kompaniet under 1700-talet. De paisleymönstrade tygerna som främst användes som sjalar blev högsta mode i Europa under sent 1700-tal. Då efterfrågan var stor och priset högt började

europiska fabrikanter producera liknande sjalar i bomull vilket gjorde Bandanan till en mode attiralj som gemene man hade råd med. Staden Paisley i Skottland var storproducent och stadens namn har sedan dess använts som namn på mönstret. Modet spred sig även till kolonierna i Amerika och Karibien och användes både av plantageägare, arbetare och slavar. Slavarna på socker- och bomullsplantagen använde ofta sjalarna som huvuddukar för att skydda sig mot solen men också som hårdekorationer vid fester. Bandana eller Kerchiefs som de kallar på Jamaica är fortfarande en viktig del av gatumodet och sjalar importerade från Kina säljs nu av såväl gatuförsäljare och i de flesta dagligvarubutiker på ön.

Bomull är ett textilfiber och ett textilmaterial som kommer från växter av bomullssläktet. Bomull var en av de handelsvaror som ingick i triangelhandeln. Under tidigt 1600- och tidigt 1700-tal var bomullstyger importerade från Indien och Indonesien högsta mode. Då de handgjorda tygerna var mycket dyra kom England under 1700-talet genom ett antal uppfinningar bli en av huvud producenterna av bomullstyg. 1764 uppfanns den första spinnmaskinen Spinning Jenny och 1785 introducerades den automatiska vävstolen vilket blev startskottet för den industriellarevolutionen. Den verkliga massproduktionen

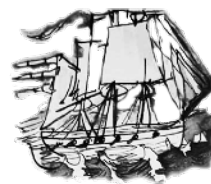
av råbomull i de Nordamerikanska kolonierna fick även den sin start när Bomullsginjen en maskin för att rensa bomull lanserades 1796. Med billig råvara som producerades på de växande slavplantager i USA och med underbetalda arbetare i textilfabrikerna i England blomstrande industrin och de billiga bomullstextilierna tog över världsmarknaden. Många av bomullstygerna var en vidareutveckling av textilhantverk från Indien och Indonesien och bär namn som vittnar om dess ursprung som Calico, Chintz, Bandana, Madras, och Gingham. Även trycktekniker från dessa områden som vaxbatik och blocktryck moderniserades och massproduceras i Europa. Bomullstyg var en av de viktigaste handelsvaror som européer förde med sig till Afrika. Varje region där hade sin preferens av textilier och snart producerades tyger endast för denna marknad. Ett vanligt handelstyg var de så kallade Guineas vilka ofta var vit och röd eller blå randiga- eller Ginghamrutiga tyger. Även indigoblått, tartan och blocktryckta tyger var populära. Vaxtryckta tyger gjorda för en afrikansk marknad vidareutvecklades av holländare under 1800-talet till en industri som la grunden för dagens afrikanska vaxbatikstyger. I många delar av Afrika och i de karibiska kolonierna har importen av tyg under slavhandeln och kolonialepoken lämnat tydliga spår i kulturarvet. Både traditionella kläder som Shuka hos Masaistammen i Kenya och den Jamaicanska folkdräkten består till exempel av av den klassiska skotska Tartanrutan.

Brons, koppar och **zink** och föremål gjorda av dessa metaller exporterades från Europa till Afrika som en av varorna i utbyte mot slavar. Européerna tillverkade så kallade Manillas, koppar- och bronssmycken oftast i form av armband som användes i Afrika som smycken och valuta. Koppar och zink (som bildar brons när de blandas) handlades också direkt med och användes sedan av lokala smeder för att skapa konstföremål, smycken och valuta.

Christian Arfvidson & Sønner var ett framstående handelshus och ett av Göteborgs största rederiföretag på sent 1700-tal. Handelshuset ägde tillsammans med Magnus Ahlrot bland annat stadens största silssalteri vid Röda sten vid Klippan. 1772 producerade Röda Stens Silssalteri totalt 8700 fat sill, vilket var rekordet i staden samma år. Huvuddelen av den sill som handelshuset exporterade gick direkt till slavplantager i Karibien. Arfvidson exporterade även järn och virke samt importerade socker. Rederiverksamheten bestod även av frakt mellan Afrika och Västindien och mellan öar i Västindien. Han var så intresserad av den lukrativa handeln med slavkolonierna att han investerade i och försökte bygga upp sitt eget handelshus på den svenska kolonin St. Barthelemy.

Cowrisnäckor är beteckningen på skalet från ett antal havslevande snäckarter som under långa tider användes som betalningsmedel i Asien och Afrika. Snäckorna förekommer vanligast i Indiska oceanen vid öar som Indonesien och Borneo. Snäckorna importerades ofta till Europa genom handeln med Kina då de bl användes som packmaterial för andra varor. I ett andra steg exporterades de sedan vidare av de europeiska köpmännen till Afrikas kuster som en av många bytesvaror i slavhandeln. Cowries används förutom som valuta även som smycken och användes också i religiösa riter och för spådom i många delar av Afrika. Den ceremoniella användningen av snäckorna spreds genom slavarerna till Amerika och Karibien där den fortlever.

Dancehall är en jamaicansk musik- och dansstil som sina rötter i ghettoområden runt Kingston och Portmore. Den uppstod på 1980-talet ur Reggaemusik. Rytmen blev snabbare, de akustiska instrumenten byttes ut mot elektroniskt skapade ljud. Över rytmerna tostar (pratsjungler) en sångare i en form som liknar Hiphopens Rap. Dansformen Dancehall ursprung kan spåras i traditionella jamaicanska danser som dansades av slavarerna på plantagen. På ledigheter använde slavarerna dans och musik som underhållning, firande och för religiösa ändamål. Då liksom idag fungerar den som ett terapeutiskt verktyg för att bearbeta trauma orsakade av slaveri. Slaveriet avskaffades officiellt i den engelska världen 1834. Jamaica fortsatte dock i att vara en engelsk kronkoloni ända

fram till 1962. Idag är fattigdom och våld en del av vardagslivet på ön och kan ses som ett av arven efter slaveriets terror. Denna verklighet återspeglas ofta direkt i dancehallens texter och dans. En av de viktigaste stilarna i dancehall är Gangster / War. Musiken beskriver en gangsters livsstil med våld, pengar och gängkrig. Den dans som dansas till denna musik imiterar även ofta verkligt våld och i ett 'dancebattle' använder sig dansaren av sina danssteg som vapen för att besegra sin motståndare.

Ek, triangelhandeln byggde på en gynnsam utveckling av sjöfart och ett alltmer avancerat skeppsbygge. De stora skepp som seglade över Atlanten med varor som saltfisk, järn, vapen, tyger, slavar, socker och bomull var till stora delar byggda av ek. Merparten av eken i de objekten som har skapats inom projektet Sil, järn, krut, människor & socker kommer från en fallen gammal ek som stod strax intill det ofärdiga slottet i Hagaparken i Solna som konung Gustav III påbörjade 1787. En mindre bit ek kommer även från Linjeskeppet Konung Gustav III som var en del i den svenska örlogsflottan från 1777. Skeppet deltog bl i Gustav III:s ryska krig 1789-1790. Krigets syfte var att återta förlorade områden och var en del i kungens försök att återupprätta Sverige som stormakt liksom hans uppförande av kulturakademier och införskaffande av kolonin Saint Barthélemy.

Guld är en ädelmetall och var en av de handelsvaror förutom slavar som europeiska handelsmän bytte till sig vid så kallade guldkusten i Västafrika. Innan den transatlantiska slavhandeln startade så var det varor som guld, elfenben och kryddor som på 1400-talet fick portugiserna att starta handel med afrikanska köpmän. Det var denna handel som senare utökades och även innefattade slavar och låg till grunden för triangelhandeln. I de spanska slavkolonierna i Latinamerika var arbetet i guld och silvergruvor vanliga arbeten för slavar mellan 1500- sent 1700-tal och ädelmetallerna som utvanns skeppades till Europa.

Gustav III, även känd som teaterkung, var en svensk monark mellan 1746 - 1792. Som kung hade han en storartad dröm om att åter få göra Sverige till en europeisk stormakt. Som en del i att ta Sverige till denna position började Gustav III skapa akademier i upplysningstidens anda. 1773 skrev Gustav III de första stadgarna för Kongliga Målar- och bildhuggarakademien med den Franska konstakademien som modell. Sedan dess har akademien delats upp till Kungl. Konsthögskolan och Konstakademien vilka fortfarande är viktiga institutioner i den svenska konstscenen. Gustav III grundade även många andra kulturinstitutioner som lever kvar som Dramatiska Teatern, Kungliga Musikhögskolan, Kungliga Operan, Svenska Akademien och Vitterhetsakademien. Sverige skulle inte bara ha konst och kultur värdig en framstående nation, utan också kolonier som även de var en tydlig symbol för

makt och prestige. Han hoppades att liksom grannen Danmark kunna tjäna stort på den lukrativa handeln med kolonialvaror och slavar. 1784 införskaffade Sverige ön Saint Barthélemy i Karibien från Frankrike i utbyte mot bland annat tullfri handel av ett antal Franska varor till Göteborg där de även Franska tomten uppläts som lagerplats för dem. Två år senare grundades Svenska Västindiska Kompaniet, ett handelsmonopol på slavhandel i Afrika, Karibien och Nya Sverige. Gustav III ägde själv 10% av aktierna i det svenska västindiska företaget men när han skrev artiklarna beslutade han att han skulle få 25% av vinsten.

Handelspärlor även kallade Aggry eller Slavpärlor var en del av de handelsvaror som européer använde vid köp av slavar i Afrika, där de sedan användes som valuta och i smycken. Den största delen av pärlorna var av glas men även metall, halvädelstenar och korall förekom. Glas i pärlorna kom främst från den lilla italienska ön Murano i Venedig som bl skapade de mycket populära Millefioripärlorna med blommönster. Glaspärlor från glasbruk i Tjeckien, Holland och Tyskland förekom också. Dessa handelspärlor återfinns i olika former även i Karibien, Latinamerika, USA och Kanada där de liksom i Afrika har inkorporerats i den lokala hantverkstraditionen. Även andra bruksföremål av glas användes som bytesvaror i handeln.

Historical Trauma (HT) används som ett begrepp inom sociologi, psykologi och historia för att beskriva den kumulativa känslomässiga skada som en individ eller generation har fått vid en traumatisk händelse. Historical Trauma Response (HTR) hänvisar till de känslor och handlingar som härrör från detta trauma vilka ofta manifesteras via ilska, utövande av våld, övergrepp och missbruk som påverkar hela befolkningsgrupper eller länder. En teori kopplad till HT är Transgenerational trauma. Teorin beskriver hur trauma fortlever och överförs till nästkommande generationer. Det ursprungliga traumat ger ofta Komplex posttraumatisk stress (C-PTSD) hos den första generationen vilket resulterar i beteenden där bl aggression och utövande av våld är vanliga vilket i sin tur skapar nya trauman hos kommande generationer. Studier på överlevare från förintelsen och deras barn och barnbarn har även visat spår av epigenetisk förändringar för överlevare som led av PTSD. De epigenetiska förändringarna tycktes ge utslag även för kommande generationer som växt upp i den kultur och miljö som skapats efter traumat. I USA används begreppet Post Traumatic Slave Syndrom för att beskriva de psykologiska effekter som har orsakats av slaveri, apartheid och rasism.

Indigo är ett blått färgämne som har använts i minst 4000 år. Traditionellt utvinns den ur blad från ett antal plantor som innehåller färgämnet. I Europa var färgämnet ovanligt fram till 1500-talet då portugiserna hittade sjövägen till Indien och börjades importera betydligt starkare indigopigment från Asien. Många indigoplantager etablerades även av européer i kolonier med tropiska klimat under den tidiga delen av triangelhandeln. Spanien var en av de stora producenterna och hade många slavplantager som producerade Indigo i Sydamerika. Även i Karibien var växten en av de huvudsakliga grödorna på de tidiga slavplantagerna på öar som Haiti och Jamaica som då båda var spanska kolonier. Jamaica blev en engelsk koloni 1655 då den intogs av brittiska styrkor. De spanska slavar som stridit med spanjorerna mot engelsmännen frigavs och flydde då upp i bergen där de bildade så kallade Maroonsamhällen. Marooner blev under slaveriet en viktig grupp som utgjorde en motkraft mot kolonialväl

Järn är metalliskt grundämne som har används på många sätt inom triangelhandeln. Av järnet smiddes kedjor, bojor och andra järnföremål som användes för att hålla slavar fångna och för bestraffning vid olydnad. Järnet användes till att tillverka vapen och andra tortyrredskap vilka spelade en stor roll för att möjliggöra kolonialmakternas imperium. Vapen användes både vid krig mellan de

olika europeiska imperierna, som skydd vid slavtransporter och för att upprätthålla det våldsmonopol som var nödvändigt för att bibehålla makten i en slavkoloni. Vapen var även en eftertraktad handelsvara vid inköp av slavar från Afrika då skjutvapen användes i krig mellan olika afrikanska riken. Även stångjärn så kallat Voyage Iron användes som betalning vid slavköp. Detta järn förädlades sedan av lokala smeder till valutor, redskap och vapen. Järnet skapade även verktyg som machetes, knivar och hackor som behövdes i arbetet på slavplantager. Sverige var en av de ledande exportörerna av stångjärn till England under tidigt 1700-tal. Stångjärnet kom från gruvor runt om i Sverige och bearbetades till stångjärn vid vallonsmedjor i Bergslagen. Det skeppades sedan vidare via Göteborg, Stockholm och Norrköping till hamnstäder i England, Skottland och Irland. I Storbritannien förädlades järnet till diverse handelsvaror som tillsammans med helt stångjärn skeppades till Afrika och slavkolonierna i Västindien och Nordamerika.

Reparations (gottgörelse) för slaveriet är en idé som ställer krav på att officiell ursäkt och ekonomisk kompensation bör ges till ättlingar till de afrikanska slavar som utsattes för den transatlantiska slavhandeln. Caribbean Reparation Commission utsågs 2013 av CARICOM (Karibiska gemenskapen) i syfte att arbeta för kompensation för slaveriets

konsekvenser. Kommissionen har utarbetat en 10-steps plan som ställer krav på de forna kolonialmakter som verkat i området och som under kolonialtiden gjorde sig skyldiga till brott mot mänskligheten. Tio-steps programmet innehåller krav på 1: Officiell ursäkt, 2: Ekonomisk kompensation, 3: Utvecklingsprojekt för ursprungsbefolkningen, 4: Stöd till kulturinstitutioner, 5: Förbättrad folkhälsa, 6: utbildning för att motverka analfabetism, 7: Projekt för kunskap om Afrika, 8: Psykologisk rehabilitering, 9: Teknologisk kunskapsöverföring och 10: Skuldavskrivning. De största kraven riktas till stater som USA och England men även andra f.d. kolonialmakter som Frankrike, Spanien, Portugal, Nederländerna, Danmark och Sverige har pekats ut.

Saltsill är sill konserverad med salt. Under 1700-talet var Sverige en av Europas ledande exportörer av saltsill och tranolja som utvinns ur sill. Bohusläns kust fylldes med sillverk när den "stora sillperioden", 1747-1809, kom. En sillperiod är när de stora fiskstimmen kommer in från djuphavet till grundare vatten nära kusten till vikar som Bottnafjorden. Fiskelägena utmed Bohuskusten växte och nya kom till, då människor från hela Sverige kom för att bli rika på fisket. I folkmun sägs det att vattnet var så rikt på fisk att räckte att man sträckte ner en hand i vattnet för att fånga den och att tranoljan från Bohuslän under dessa år lyste upp hela Paris. Mindre omtalat är att delar av den insaltade

sillen exporterades till Amerika och Karibien där den gavs som mat till slavar på plantagerna. Stora delar av fisken köptes först in av England och gick ofta till Cork på Irland där den exporterades vidare till deras slavkolonier. De större Svenska sillexportörer som Christian Arfvidsson & Söner och Lars Kåhre & Co skeppade under 1780- talet även själva sill direkt till de karibiska öarna. Under samma period började de skandinaviska länderna även exportera klippfisk/lutfisk dvs torkad och saltad torsk eller långa. Norge exporterar även idag stora mängder lutfisk till före detta slavkolonier som Brasilien, öar i Karibien och länder i Västafrika. De olika varianterna av saltad fisk fick i Jamaica samlingsnamnet Salt Fish. Ackee and Salt Fish är Jamaicas nationalrätt. Det valdes då Ackee är en växt från Västafrika där den största delen av befolkningen härstammar från och då Salt Fish sägs vara det som höll slaverna vid liv under slaveri.

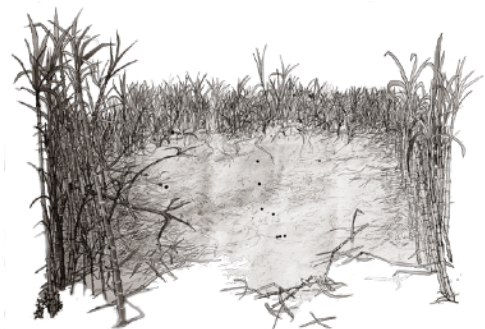

Socker från sockerrörspplantan utvann så tidigt som 500 f.Kr. i Sydostasien. I Europa var socker länge en extrem lyxvara vilket kom att ändras i och med starten av triangelhandel. Redan på 1450 talet började de portugisiska och spanska kolonistörerna odla socker med slavarbetskraft importerad från Afrika på öar som Madeira, Kanarieöarna och São Tomé. Strax efter började sockerrör introducerades även i de spanska kolonierna i Västindien som Jamaica. Ön befolkades av Tano en

subgrupp till Arawakfolket , när Columbus kom seglande till ön och inkorporerade den i det spanska riket. Ursprungsbefolkningen blev mer eller mindre utrotade genom de sjukdomar och tvångsarbete som européerna introducerade. Efterfrågan på det vita guldet bara steg och sockerörspplantagen behövde ständigt nya arbetare vilket löstes genom att importera slavar från Afrika som arbetskraft. Länder som England, Frankrike, Holland och Danmark gav sig in i krigerna och skaffade sig via krig egna sockerkolonier på andra sidan Atlanten.

Jamaica hade sin socker-boom som Brittisk koloni på 1750- talet, då var ön täckt av sockerplantager och exporterade under en period mest socker i världen. En medelstor plantage hade ca 150 slavar medan de stora kunde ha upp till 500 slavar med en yta på 300 tunnland eller mer. Arbetet var extremt tungt och arbetskrävande. En normal arbetsdag var 14 timmar men under skörden delades dagen upp på två 10 timmars pass. Dödligheten bland de förslavade på sockerplantagen var högre än födelsetalen vilket krävde ständigt ny tillförsel av ofri arbetskraft. Enligt skeppsregister så importerades totalt 1,5 miljoner afrikanska slavar till Jamaica direkt från Afrika. Många exporterades vidare till andra kolonier men andra blev kvar på ön. Totalt beräknas mellan 10-15 miljoner slavar ha skeppats från Afrika under triangelhandeln. En av Jamaicas alla sockerplantage var Molynes Estate (1740- 1839) i Kingston, i St Andrew parish. Den var en medelstor sockerplantage och hade som mest 197 slavar som bodde och arbetade på plantagen. I området kring plantagen fanns även 8 andra plantager och i kolonial arkiven kan du hitta hela 6190 plantager och 600 romdestillerier som nedtecknats som verksamma arkiven under åren då Jamaica var en slavkoloni. Före 1700-talet var socker, kaffe, kakao och bomull lyxvaror som

bara överklassen hade råd med. Slavarbetsystemet ändrade detta och socker blev något som gemene man kunde köpa. Plantagerna, handelshusen och de europeiska stater som var involverade i handeln tjänade enorma mängder pengar. Många spår efter rikedomarna som triangelhandel

Svenska Afrikanska Kompaniet eller Guinea kompaniet grundades på initiativ av köpmannen Louis De Geer med drottning Kristinas godkännande. Kompaniet hade monopol på handel med Afrika och hade sin hemmahamn i Göteborg. 1646 genomfördes den första resan till den svenska kolonin Cabo Corso vid den så kallade guldkusten i nuvarande Ghana. Då inhandlades slavar, guld, elfenben och socker. De flesta slavar såldes på den Portugisiska ön São Tomé i Guineabukten, de andra varorna skeppades och såldes i Europa och fyra slavar fördes med till Stockholm.

Triangelhandeln är beteckningen på den handelsrutt som skedde i den atlantiska världen mellan 1500-1800 talet. Från Västeuropas hamnar skeppades järn, salt och manufakturvaror, som tyg, kläder, glaspärlor, insaltad fisk, spritdrycker som rom, metallföremål, vapen, krut etc. till Västafrika. Varorna byttes med den lokala befolkningen mot slavar, guld, elfenben och peppar. Därefter startade "mellanpassagen" då båtarna med slavlasten gick från Afrika till Amerika och Karibien. I Amerika och Karibien arbetade slaverna på stora plantager som producerade framförallt socker, bomull och tobak men även kaffe, ris och kakao. I Sydamerika arbetade även många slavar i silver- och guldgruvor. Triangeln fullbordades då skeppen åkte tillbaka till Västeuropa med koloniala jordbruksprodukter som den största handelsvaran. Triangelhandeln hade stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen i Europa, Afrika och Nordamerika. Handelen har enligt forskare som bl Eric Williams utgjort den ekonomiska grunden till den industriella revolutionen och var föregångsmodell till det nutida kapitalistiska systemet. Spår av de rikedomar som handelshusen och plantageägarna ackumulerade kan fortfarande ses i byggnader som uppfördes med pengar från handeln och kan spåras till verksamheter som är verksamma i nutid som stater, banker, sjukhus, skolor, företag och kulturinstitutioner.

